

POSTANOWIENIE

21 lutego 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Władysław Pawlak

na posiedzeniu niejawnym 21 lutego 2025 r. w Warszawie

w sprawie z wniosku A. K.

z udziałem S. K., I. K., M. I., S. K.1 i J. K.

o stwierdzenie nabycia spadku,

na skutek skargi kasacyjnej J. K.

od postanowienia Sądu Okręgowego w Gliwicach

z 14 lutego 2024 r., III Ca 681/23,

1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;

2. stwierdza, że wnioskodawczyni i uczestnicy ponoszą koszty postępowania kasacyjnego związane ze swoim udziałem w tym postępowaniu.

[PG]

UZASADNIENIE

Spadkodawca P. K., ojciec uczestnika postępowania J. K., zmarł 11 listopada 1999 r., w T. Był żonaty ze spadkodawczynią H. K., matką uczestnika J. K., która zmarła 27 września 2003 r. Małżonkowie P. i H. K. mieli czworo dzieci, tj. J. K. (uczestnik postępowania, skarżący), S. K., S. K.1 oraz J. K. Ten ostatni zmarł 23 lutego 1984 r. pozostawiając dwie córki A. K. i M. I. z domu K. P. i H. małżonkowie K. nie posiadali dzieci pozamażeńskich. Żadne z nich nie sporządziło testamentu. Nie zostały sporządzone akty poświadczenia dziedziczenia. Nie toczyły się postępowania o uznanie któregośkolwiek ze spadkobierców za niegodnego

dziedziczenia, ani nie zawierano umów o zrzeczeniu się dziedziczenia. Nikt ze spadkobierców nie składał oświadczeń o przyjęciu albo o odrzucaniu spadku.

Wnioskodawczyni A. K. wnioskiem z 27 maja 2022 r. wniosła o stwierdzenie nabycia spadku po ojcu – P. K., w szczególności, na rzecz jego dzieci, to jest: J. K., S. K., S. K.1 oraz wnuków – A. K. i M. I., a w dalszej kolejności, w związku ze śmiercią matki – H. K., domagała się stwierdzenia nabycia praw do spadku po zmarłej na rzecz zstępnych H. K.: J. K., S. K., S. K.1 oraz wnuków A. K. i M. I. Uzasadniając wniosek A. K. wskazała, że w skład majątku spadkowego po spadkodawcach nie wchodziło gospodarstwo rolne. Uczestnicy tego postępowania: J. K. oraz S. K. w związku z wnioskiem z 27 maja 2022 r., wskazali, że, co do zasady, nie kwestionują kręgu osób uprawnionych do dziedziczenia. W ich ocenie jednak Sąd powinien uwzględnić w swoim orzeczeniu, kwestię konieczności rozstrzygnięcia o dziedziczeniu gospodarstwa rolnego, które stanowiło własność spadkodawców. Wskazali też, że nie mają wiedzy o tym, aby gospodarstwo to zostało przekazane na rzecz ich brata S. K., nadto podkreślili, że okoliczność ta przeczy woli spadkodawców. Uczestnik postępowania S. K. w odpowiedzi na stanowisko swoich braci wskazał, że jest jedynym właścicielem gospodarstwa rolnego położonego w S., przy ul. [...], które zostało mu przekazane przez spadkodawców umową z 21 stycznia 1982 r., podpisaną wobec Naczelnika Urzędu Gminy Z.

Sąd Rejonowy w Tarnowskich Górach ustalił, że w skład majątku spadkowego po zmarłych małżonkach K. wchodzi nieruchomości, nie stanowiące gospodarstwa rolnego, dla których Sąd ten prowadzi księgi wieczyste o nr.: [...]. Uczestnik postępowania S. K. jest natomiast właścicielem nieruchomości objętych księgami wieczystymi prowadzonymi przez Sąd Rejonowy w Tarnowskich Górach o nr [...]. Dnia 21 stycznia 1982 r. spadkodawcy zawarli ze swoim synem – S. K. umowę przekazania i posiadania gospodarstwa rolnego położonego we wsi S., w Gminie Z., objętej księgą wieczystą nr [...] (obecny numer [...]), w skład której wchodzi działki o numerach ewidencyjnych: [...]. Nadto Sąd I instancji ustalił, że S. K. jest także właścicielem nieruchomości rolnej obejmującej działki geodezyjne o nr.: [...], dla której prowadzona jest księga wieczysta KW [...]. Ustalenia te Sąd Rejonowy poczynił w oparciu o dokumenty, których autentyczność ani treść nie była

kwestionowana przez żadną ze stron postępowania, przy czym Sąd również nie znalazł podstaw, aby kwestionować dokumenty stanowiące, w szczególności, podstawy wpisów w powyższych księgach wieczystych. Należy zauważyć, że Sąd Rejonowy pominął wniosek uczestnika J. K. o zwrócenie się do Gminy Z. o wypożyczenie dokumentacji związanej z przekazaniem gospodarstwa rolnego umową z 21 stycznia 1982 r. jako kwestii nieistotnej do rozstrzygnięcia postępowania, gdyż jego przedmiotem nie jest kwestia ważności dokumentów i decyzji administracyjnych, które stanowiły podstawę wpisu w odpowiednich księgach wieczystych.

W ocenie Sądu Rejonowego w Tarnowskich Górach, w ramach toczącego się postępowania o stwierdzenie nabycia praw do spadku po P. K. oraz jego żonie H., nie wchodziła w rachubę konieczność rozstrzygnięcia o dziedziczeniu gospodarstwa rolnego, które stanowiło własność spadkodawców. Gospodarstwo to zostało, bowiem, przekazane na własność S. K. przez H. i P. K. 21 stycznia 1982 r. i odtąd stanowiło własność ich syna S., co zostało ujawnione poprzez stosowny wpis w księdze wieczystej KW nr [...]. Sąd Rejonowy powołał się w związku z tą okolicznością, na art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (dalej: „u.k.w.h.”), stwierdzając, że domniemanie z tego przepisu wiąże Sąd i przesądza, iż w realiach sprawy inne nieruchomości niż wskazane przez wnioskodawczynię – A. K. - nie stanowiły, w chwili śmierci spadkodawcy, jego majątku. Nadto Sąd I instancji podkreślił, że prawidłowość wydania określonych decyzji przez organy administracji publicznej nie podlega ocenie Sądu w postępowaniu o stwierdzeniu nabycia spadku, który jest związany ich treścią, jak też treścią ksiąg wieczystych, niezależnie od ich kwestionowania, w szczególności, przez uczestnika postępowania – J. K. W efekcie ocena istnienia podstaw do dziedziczenia gospodarstwa rolnego po P. K. ograniczyła się do nieruchomości wskazanych przez wnioskodawczynię.

Mając na względzie wszystkie te okoliczności, Sąd Rejonowy w Tarnowskich Górach postanowieniem z 2 lutego 2023 r., (sygn. akt: I Ns 536/22), w szczególności stwierdził, że spadek po P. K. dziedziczy na podstawie ustawy wprost jego syn J. K. w 3/16 (trzech szesnastych) części; w szczególności stwierdził także, że spadek po H. K. dziedziczy na podstawie ustawy wprost jej syn

J. K. w 1/4 (jednej czwartej) części.

Od tego postanowienia apelacje o tożsamej treści wnieśli uczestnicy postępowania J. K. oraz S. K. zaskarżając je w całości, zarzucając między innymi nierozpoznanie przez Sąd I instancji istoty sprawy poprzez brak poczynienia ustaleń, czy w skład majątku spadkowego P. K. wchodzi gospodarstwo rolne i niewydanie postanowienia o dziedziczeniu gospodarstwa rolnego, wchodzącego w skład majątku spadkowego P. K. w chwili jego śmierci. Skarżący wnieśli o uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, ewentualnie o jego zmianę i stwierdzenie, że w skład spadku po P. K. i H. K. wchodzi gospodarstwo rolne oraz stwierdzenie dziedziczenia gospodarstwa rolnego przez uczestników na podstawie wskazanych w apelacji aktów prawnych. Wnioskodawczyni A. K. oraz uczestniczka postępowania M. I. wniosły o oddalenie apelacji.

W ocenie Sądu Okręgowego w Gliwicach obie apelacje nie zasługiwały na uwzględnienie. Jak wskazał Sąd odwoławczy kwestią sporną była okoliczność, czy w skład spadku po P. K. i H. K. wchodziło gospodarstwo rolne. Skarżący uczestnicy kwestionowali ważność umowy zawartej przez swoich rodziców - spadkodawców P. K. i H. K. z 21 stycznia 1982 roku o przekazaniu gospodarstwa rolnego synowi S. K. Sąd odwoławczy wskazał także, że żadna z nieruchomości objętych księgami wieczystymi o nr. KW [...] nie stanowi gospodarstwa rolnego, gdyż obejmują one między innymi lokal mieszkalny, a powierzchnia pozostałych nie przekracza 1 ha, przy czym zgodnie z art. 1058 k.c. przepisy o dziedziczeniu gospodarstw rolnych dotyczą gospodarstw o powierzchni przekraczającej 1 ha. W rezultacie Sąd Okręgowy przyjął, że spadkodawcy jako właściciele gospodarstwa rolnego mieli prawo swobodnego rozporządzania swoją własnością nawet wówczas, kiedy w ocenie skarżących uczestników było to krzywdzące dla nich i uszczupliło majątek przynależny potencjalnym spadkobiercom. Jak wskazał Sąd odwoławczy zawsze to właściciel decyduje o swojej własności, a nie przyszli spadkobiercy, a ponadto podkreślił także, że ważność decyzji administracyjnej o przekazaniu gospodarstwa rolnego na rzecz następcy prawnego nie została nigdy podważona. Nie zostały także podważone wpisy prawa własności w księgach wieczystych, które stanowiły dla sądu wiążący element stanu faktycznego i prawnego nieruchomości (art. 3 ust.

1 u.k.w.h.). W efekcie Sąd II instancji stwierdził, że w skład spadku po P. K. i H. K. nie wchodziło gospodarstwo rolne i postanowieniem z 14 lutego 2024 r. oddalił obie apelacje.

Skargą kasacyjną uczestnik postępowania J. K. zaskarżył postanowienie Sądu Okręgowego w Gliwicach z 14 lutego 2024 r., w całości. W skardze zarzucił naruszenie przepisów postępowania to jest: art. 234 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. poprzez przyjęcie, że w postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku nie jest możliwe obalenie domniemania z art. 3 ust. 1 u.k.w.h.; art. 227 k.p.c. w zw. z art. 205¹² § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 k.p.c. oraz w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. poprzez oddalenie na rozprawie 20 grudnia 2023 r. wniosku dowodowego J. K. i oddalonego ponownie, odnośnie do wypożyczenia z Gminy Z. całości dokumentacji związanej ze sporządzeniem 21 stycznia 1982 r. umowy przekazania i posiadania spornego gospodarstwa rolnego; art. 385 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. poprzez jego zastosowanie i oddalenie apelacji J. K. od postanowienia Sądu Rejonowego w Tarnowskich Górach z 2 lutego 2023 roku jako bezzasadnej; art. 386 § 1 k.p.c. w zw. art. 13 § 2 k.p.c. poprzez jego niezastosowanie i nieuwzględnienie apelacji skarżącego; art. 387 § 2¹ oraz art. 327¹ § 1 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. poprzez nie zawarcie w uzasadnieniu wyroku z jakiej przyczyny, w ocenie Sądu II instancji, umowa przekazania i posiadania spornego gospodarstwa rolnego z 21 stycznia 1982 roku przeniosła własność nieruchomości wchodzących w jego skład pomimo tego, że umowa ta została zawarta z naruszeniem przepisów ustawy z dnia 27 października 1977 roku o zaopatrzeniu emerytalnym oraz innych świadczeniach dla rolników i ich rodzin, a tym samym powinna zostać uznana za nieważną. Skarżący zarzucił także naruszenie przepisów prawa materialnego, to jest: art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 roku - o księgach wieczystych i hipotece poprzez przyjęcie, iż wynikające z przywołanego przepisu domniemanie prawdziwości wpisów zawartych w księdze wieczystej uniemożliwia badanie przez Sąd w postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku ważności czynności prawnych, które stanowiły podstawę ujawnienia wpisu w księdze wieczystej; art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 52 oraz art. 53 ust. 1 ustawy z dnia 27 października 1977 roku o zaopatrzeniu emerytalnym oraz innych świadczeniach dla rolników i ich rodzin poprzez brak stwierdzenia, że umowa przekazania i posiadania gospodarstwa rolnego nr 7018-

1/2/82 z 21 stycznia 1982 roku jest sprzeczna z ustawą, a tym samym nieważna z mocy prawa; art. 1058 k.c. oraz art. 1059 pkt. 2 k.c. w zw. z art. LI ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 roku - Przepisy wprowadzające Kodeks cywilny poprzez ich niezastosowanie oraz brak wydania postanowienia stwierdzającego, że w skład spadku po P. K. wchodziło gospodarstwo rolne oraz brak wydania postanowienia o dziedziczeniu gospodarstwa rolnego pomimo tego, że chwili śmierci spadkodawcy – P. K., w skład majątku spadkowego wchodziło gospodarstwo rolne.

We wnioskach skarżący J. K. domagał się uchylenia zaskarżonego postanowienia Sądu Okręgowego w Gliwicach z 14 lutego 2024 r. i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania przez ten Sąd, względnie wnosił również o uchylenie poprzedzającego go postanowienia Sądu Rejonowego w Tarnowskich Górach z 2 lutego 2023 r. oraz o przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w Tarnowskich Górach; ewentualnie, wnosił o uchylenie zaskarżonego postanowienia i wydanie na podstawie art. 398¹⁶ k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. rozstrzygnięcie co do istoty sprawy.

Skarżący oparł wniosek o przyjęcie jego skargi kasacyjnej do rozpoznania na przesłance określonej przez art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. Wskazał, że oczywista zasadność skargi kasacyjnej wynika z okoliczność, iż Sąd II instancji odmówił badania ważności czynności prawnej stanowiącej podstawę ujawnienia wpisu prawa własności nieruchomości w księdze wieczystej, a to umowy przekazania i posiadania gospodarstwa rolnego nr [...] z 21 stycznia 1982 r., gdyż w ocenie Sądu sprzeciwia się temu wynikająca z art. 3 ust. 1 u.k.w.h. - zasada domniemania zgodności z rzeczywistym stanem prawnym wpisów w księdze wieczystej. W ocenie skarżącego stanowisko zajęte przez Sąd II instancji stoi w sprzeczności ze stanowiskiem prezentowanym przez Sąd Najwyższy oraz sądy powszechne. Jak podkreślił skarżący skargę kasacyjną należy uznać za oczywiście uzasadnioną, ponieważ Sąd Okręgowy wadliwie nie przeprowadził postępowania w zakresie oceny ważności czynności prawnej stanowiącej podstawę do ujawnienia prawa własności nieruchomości, to jest ważności umowy przekazania i posiadania gospodarstwa rolnego nr [...] z 21 stycznia 1982 r. Sąd Okręgowy w Gliwicach dopuścił się oczywistego naruszenia art. 3 ust. 1 u.k.w.h., a w konsekwencji wadliwie odmówił zastosowania art. 234 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. oraz

zbadania, czy zostało obalone domniemanie prawdziwości wpisu prawa własności w księdze wieczystej. Wszystkie te okoliczności, w ocenie skarżącego, przemawiały za oczywistą zasadnością jego skargi.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Tylko na tych przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Dopuszczenie i rozpoznanie skargi kasacyjnej ustrojowo i procesowo jest uzasadnione jedynie w tych sprawach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne. Zatem nie w każdej sprawie, skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania. Sąd Najwyższy nie jest trzecią instancją sądową i nie rozpoznaje sprawy, a jedynie skargę, będącą szczególnym środkiem zaskarżenia. W judykaturze Sądu Najwyższego, odwołującej się do orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, jeszcze w okresie obowiązywania kasacji zostało utrwalone stanowisko, że ograniczenie dostępności i dopuszczalności kasacji nie jest sprzeczne z Konstytucją RP, ani z wiążącymi Polskę postanowieniami konwencji międzynarodowych (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2001 r., III CZP 49/00, OSNC 2001, nr 4, poz. 53).

Podstawowym celem postępowania kasacyjnego jest ochrona interesu publicznego przez zapewnienie jednolitości wykładni oraz wkład Sądu Najwyższego w rozwój prawa i jurysprudencji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2000 r., II CZ 178/99, OSNC 2000, nr 7-8, poz. 147).

Przewidziana w art. 398⁹ § 1 pkt. 4 k.p.c. oczywista zasadność skargi kasacyjnej zachodzi wówczas, gdy z jej treści, bez potrzeby głębszej analizy oraz szczegółowych rozważań, wynika, że przytoczone podstawy kasacyjne uzasadniają uwzględnienie skargi. W wypadku, gdy strona skarżąca twierdzi, że jej skarga

kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, powinna przedstawić argumentację prawną, wyjaśniającą w czym ta oczywistość się wyraża oraz uzasadnić to twierdzenie. Powinna w związku z tym wykazać kwalifikowaną postać naruszenia prawa materialnego i procesowego, polegającą na jego oczywistości *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2003 r., V CZ 187/02, OSNC 2004, nr 3, poz. 49, z dnia 14 lipca 2005 r., III CZ 61/05, OSNC 2006, nr 4, poz. 75, z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, nie publ., z dnia 29 kwietnia 2015 r., II CSK 589/14, nie publ.). Przestanką przyjęcia skargi kasacyjnej nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 października 2015 r., IV CSK 189/15 nie publ. i przywołane tam orzecznictwo).

Lektura uzasadnienia zaskarżonego postanowienia nie pozwala na podzielenie tezy skarżącego uczestnika J. K., że jego skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona w przedstawionym wyżej rozumieniu przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. W toku postępowania przed Sądami *meriti* nie przedstawił dowodów, w świetle których zostałoby obalone domniemanie prawne statutowane art. 3 ust. 1 u.k.s.h., jak również nie wykazał wadliwości umowy z 21 stycznia 1982 r., na podstawie której uczestnik S.K. stał się właścicielem gospodarstwa rolnego należącego do P. K. i H. K. (dokumentacja k. 97- 100), zmarłych odpowiednio 11 listopada 1999 r. i 27 września 2003 r.

Z powyższych przyczyn Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.

O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 520 § 1 k.p.c. w zw. z art. 108 § 1 k.p.c., art. 391 § 1 k.p.c., art. 398²¹ k.p.c. i art. 13 § 2 k.p.c.

[PG]

